

Інвестиції на міжнародному ринку (зарубіжні, міжнародні інвестиції) – це вкладення капіталу в об'єкти інвестування, що розміщені поза територіальними межами даної країни.

Інвестиції на внутрішньому ринку – це вкладення капіталу в об'єкти інвестування на території даної країни.

Висновки. Таким чином, відмінними рисами поданої класифікації є її галузева спрямованість, системність та комплексність, відповідно до підприємницької або дослідницької мети вона може бути доповнена іншими ознаками.

Література

1. Шарп У. Інвестиції / Шарп У., Александер Г., Бейли Дж. ; пер. с англ. – М. : ИНФРА-М, 1998. – 1028 с.
2. Сергеев И.В. Организация и финансирование инвестиций: учеб. пособие. / И.В. Сергеев, И.И. Веретенникова. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 272 с.
3. Мазараки А.А. Економіка торговельних підприємств / А.А.Мазараки та ін. ; [під ред. Н.М. Ушакової]. – К. : Хрещатик, 1999.-800 с.
4. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність / Майорова Т.В. – К. : ЦУЛ, 2003. – 376 с.
5. Мойсеєнко І.П. Інвестиційний аналіз конкурентних переваг підприємства / І.П. Мойсеєнко // Проблеми науки. – 2008. – № 1.
6. Крупка Я.Д. Прогресивні методи оцінки та обліку інвестиційних ресурсів / Я.Д. Крупка – Тернопіль : Економічна думка, 2000. – 354 с.
7. Федоренко В.Г. Инвестознавство : [підруч.] / В. Федоренко, А. Гойко / [за наук. ред. В.Г. Федоренка]. – К. : МАУП, 2000. – 408 с.
8. Данілов О.Д. Інвестування : [навч. посіб.] / Данілов О.Д., Івашина Г.М., Чумаченко О.Г. – К. : «Комп'ютерпрес», 2001. – 364с.
9. Коюда В.О. Основи інвестиційного менеджменту / Коюда В.О., Лепейко Т.І., Коюда О.П. – К. : Кондор, 2008. – С. 165-181.
10. Реверчук С.К. Инвестология: наука про інвестування : [навч. посіб.] / Реверчук С.К. – К. : Атіка, 2001. – 264 с.
11. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент : [навчальний курс] / Бланк І.А. – К. : Ольга, Ніка-центр, 2004. – 656 с.
12. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент / Бланк И.А. – К. : МП ИТЕМ ЛТД, 1995. – 448 с.
13. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент : [учебный курс] / Бланк И.А. – К. : Эльга-Н, 2002. – 448 с.

Надійшла 16.11.2009

УДК 331.522.4 (477)

О. П. КОШУЛЬКО

Черкаський державний технологічний університет

Є. В. МАКАЗАН

Запорізький національний університет

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ Й КЛАСИФІКАЦІЇ СКЛАДОВИХ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ КОМПАНІЙ

В статті розглядаються проблеми управління й класифікації складових інтелектуального капіталу компаній. Окрім того, здійснюється пошук шляхів вирішення проблем обліку інтелектуального капіталу в національному бухгалтерському й управлінському обліках.

The article considers the problem of classification and components of intellectual capital companies. In addition, by finding ways to solve problems keeping intellectual capital in national accounting and management accounting.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, людський капітал, споживчий капітал, інтелектуальна або промислова власність, структурний капітал.

Трансформаційні перетворення у економіці країни зумовлюють не тільки зміну стилю й методів управління, а й переоцінку активів компанії, їх складу, а також інноваційні підходи до обліку й визначення їх вартості. Насамперед, це стосується інтелектуального капіталу як ключової цінності компанії, та людського капіталу, що входить до складу першого та є джерелом його виникнення й формування.

Саме інтелектуальний капітал дедалі більше перетворюється на провідний чинник економічного зростання та міжнародного обміну, радикальних структурних зрушень, стає головним у визначенні ринкової вартості високотехнологічних компаній та формуванні високого рівня конкурентоспроможності. Все це дає підстави говорити про становлення в сучасному світі якісно нового типу економіки – економіки, що

базується на знаннях та використанні інтелекту. У цій економіці головну роль відіграє капітал, створений творчим використанням набутих знань.

Вагомий внесок у дослідження проблем обліку й об'єднання складових інтелектуального капіталу у єдине ціле здійснили закордонні (японські, західноєвропейські, американські й російські) вчені, серед яких є Лауреати Нобелівської премії: К. Аггю, К. Багріновський, А. Брукінг, Дж. Гелбрейт, С. Герберт, З. Гріліхес, Дж. Гутрі, Л. Джойя, Л. Едвінсон, Н. Ітамі, І. Кадді, Р. Каплан, О. Кендюхов, Л. Канторович, Н. Кільчевська, А. Козирев, Ф. Лельєрт, В. Леонтєв, В. Макаров, Ф. Махлуп, М. Мелоун, Д. Нортон, М. Павлов, Р. Парр, Р. Петті, К. Прахалад, І. Просвіріна, І. Родов, Р. Рослендер, П. Санчез, К. Е. Свейбі, Г. Сміт, Дж. Стігліц, Т. Стюарт, А. Уайлмен, Р. Пінчем, а також вітчизняні вчені: Б. Данилишин, І. Журавльова, А. Кудлай, В. Куценко, Н. Маркова, Л. Нападівська, Л. Федулова та ін.

Метою даного дослідження є виявлення й пошук шляхів вирішення проблем обліку інтелектуального капіталу в національному бухгалтерському й управлінському обліку, а також визначення складових інтелектуального капіталу компанії.

Перша згадка про інтелектуальний капітал пов'язується із ім'ям Н. Ітамі (1980 р.) [1], згідно з іншими джерелами – з ім'ям Дж. Гелбрейта [2], згідно з ще одними – З. Гріліхеса (1990 р.) [3].

Розпочавшись у минулому сторіччі, досі тривають дискусії щодо класифікації і складових інтелектуального капіталу компанії. У ході досліджень висвітлювалась авторська модель інтелектуального капіталу з трьох складових, запропонована І. Родовим й Ф. Лельєртом [4]. Проте, в науковій літературі існують й інші, зокрема, класифікація, викладена у дослідженні А. Козирева й В. Макарова [1]. Згідно з останньою, інтелектуальний капітал складається із людського; структурного, що містить у собі і інтелектуальну власність; ринкового (клієнтського) капіталу (рис. 1).

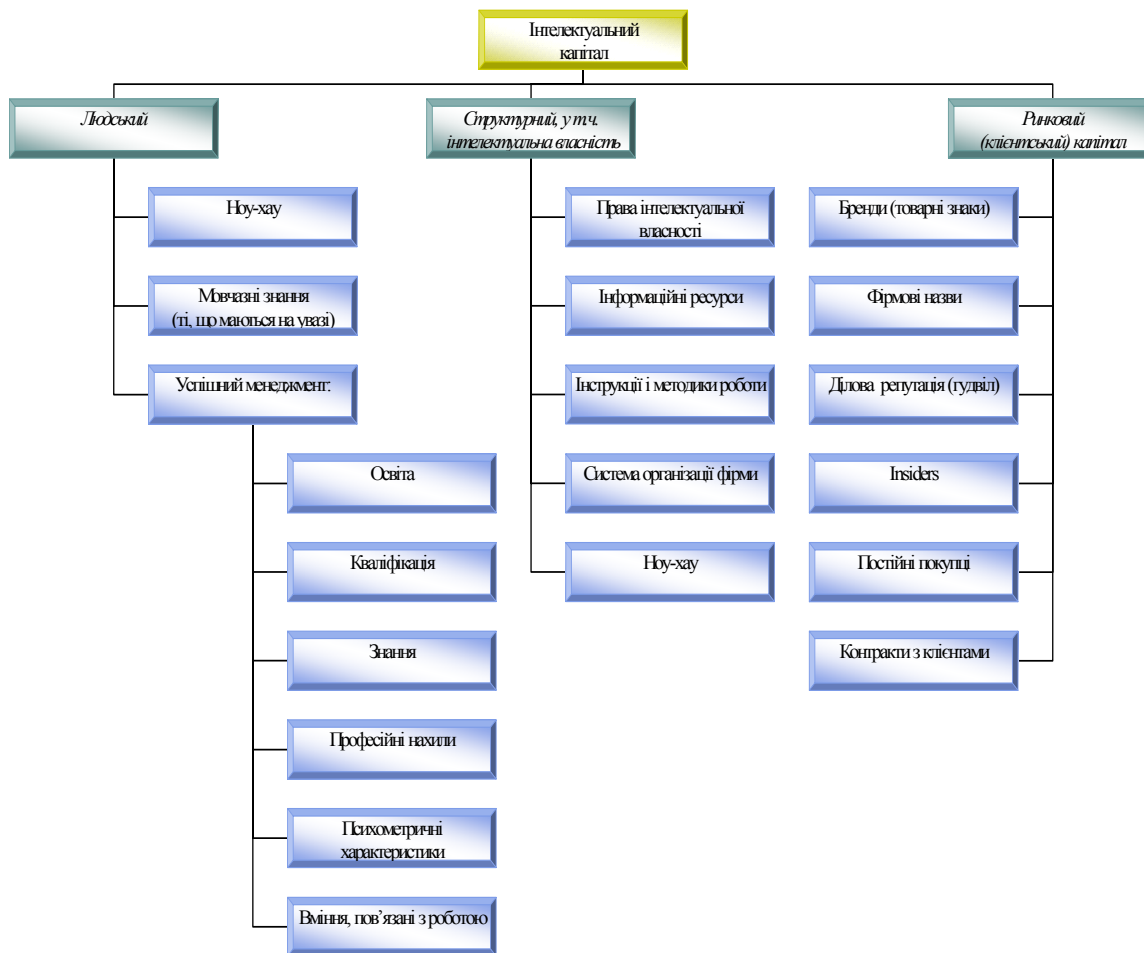

Рис. 1. Класифікація інтелектуального капіталу (за А. Брукінгом, А. Козиревим)

Зокрема, у зазначеній класифікації, людський капітал містить наступні складові:

- 1) ноу-хау, що невіддільний від конкретної особистості;
- 2) мовчазні знання, або ті, що мають на увазі (tacit knowledge);
- 3) успішний менеджмент, що передбачає відстеження параметрів, необхідних для процвітання компанії;
- 4) освіта;

- 5) кваліфікація;
- 6) знання;
- 7) професійні нахили;
- 8) психометричні характеристики;
- 9) вміння, пов'язані з роботою.

Разом з тим, інтелектуальний капітал містить, за А. Козиревим й В. Макаровим, структурний капітал, що включає інтелектуальну власність. Ці автори ототожнюють структурний капітал із нематеріальними активами (НМА). Згідно з їх класифікацією, цей капітал містить у собі:

- 1) права інтелектуальної власності;
- 2) інформаційні ресурси;
- 3) інструкції і методики роботи;
- 4) систему організації фірми;
- 5) ноу-хау (частина якого є складовою людського капіталу, а частина – структурного).

Окрім названих, інтелектуальний капітал містить також ринковий (клієнтський) капітал, що складається із:

- 1) брендів (товарних знаків і знаків обслуговування);
- 2) фірмових назв;
- 3) ділової репутації (гудвілу);
- 4) наявності своїх людей (insiders) в організаціях-партнерах чи клієнтах;
- 5) наявності постійних покупців;
- 6) повторних контрактів з клієнтами.

Проте, на рис. 2 ми пропонуємо й іншу класифікацію інтелектуального капіталу, яка, хоч і відрізняється від запропонованої А. Козиревим та В. Макаровим, проте, не змінює загальної суті і складу інтелектуального капіталу компаній.

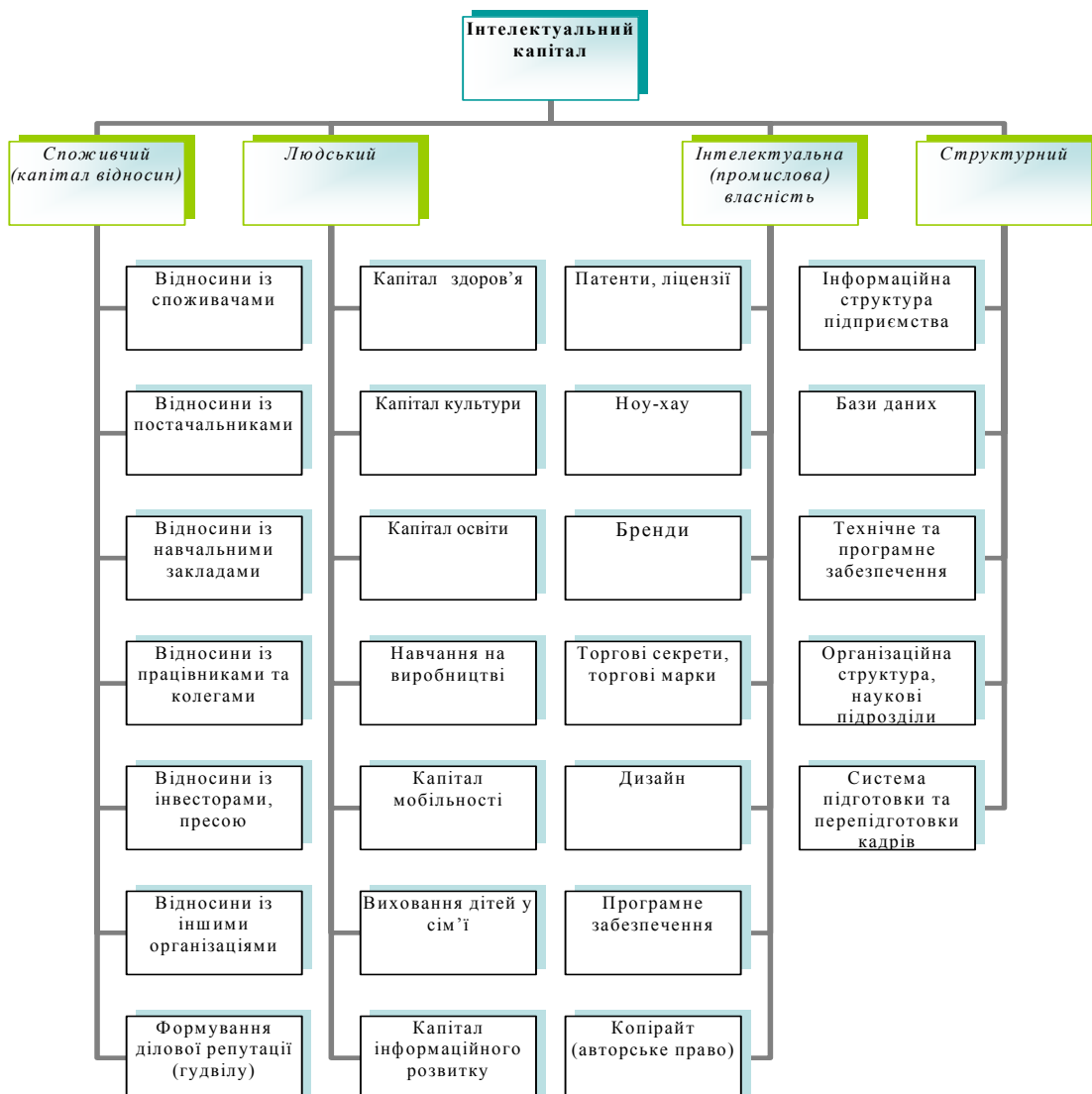

Рис. 2. Авторська класифікація інтелектуального капіталу компаній

Відмінність цієї класифікації від попередньої у тому, що остання містить чотири групи складників на відміну від попередньої, яка складалась із трьох. Отже, запропонована нами класифікація складається із поєднання обсягу та вартості людського капіталу із структурним (програмне забезпечення, бази даних, списки клієнтів, документація, торгові марки), споживчим капіталом та інтелектуальною (промисловою) власністю.

Термін "промислова власність" використовують тому, що винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг оцінюються, передусім, з позицій промислової значущості, економічної ефективності, отримання прибутку під час їх використання у виробничій діяльності.

Згідно з цією класифікацією, структурний капітал містить у собі інформаційну та організаційну структуру підприємства, бази даних, технічне та програмне забезпечення, наукові підрозділи, систему підготовки та перепідготовки кадрів; а за визначенням Л. Едвінсона – це все те, що залишається на підприємстві після того, як персонал закінчує роботу [5].

Людський капітал — це частина інтелектуального капіталу, що має безпосереднє відношення до людини (знання, практичні навички, творчі й розумові здібності людей, їхні моральні цінності, культура праці) і відіграє особливу роль при проведенні інновацій та будь-якого відновлення.

Споживчий капітал – майбутні споживачі продукції підприємства, яке здатне задовольнити потреби клієнтів; це система капітальних, надійних, довгострокових, довірчих і взаємовигідних відносин підприємства зі своїми клієнтами, покупцями. Пізніше вчені почали виокремлювати окремою складовою інтелектуального капіталу інтелектуальну власність.

Інтелектуальна або промислова власність є частиною інтелектуального капіталу і одночасно є продуктом людського капіталу, що містить у собі винаходи, корисні моделі, промислові зразки, патенти, ноу-хау, ліцензії, бренди, торгові секрети, торгові марки, дизайн, програмне забезпечення, копірайт. Вона виникає завдяки створенню кращих умов для відтворення і нагромадження людського капіталу, що дає змогу носію людського капіталу розкривати свій творчий потенціал, інтегруватися у підприємство, приносити користь підприємству і суспільству в цілому.

Проте, не тільки проблемою є створення єдиної класифікації інтелектуального капіталу у вітчизняній економічній теорії, а й формування такої системи бухгалтерського й управлінського обліку, де б максимально оптимально міг би бути відображений інтелектуальний капітал компаній. На разі у вітчизняній фінансовій звітності компаній є змога частково відобразити вартість інтелектуального капіталу у формі № 1 «Баланс» та узагальнити цю вартість у формі № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» за групами.

Однак, цей перелік є далеко не повним. Водночас, варто констатувати, що практично підприємства не відображають і ту вартість інтелектуального капіталу, яку є змога обліковувати у вітчизняному бухгалтерському обліку.

Так, використовуючи Систему розкриття інформації на фондовому ринку України [6], ми проаналізували річну фінансову звітність за 2006 р. Відкритих акціонерних товариств (ВАТ), що відносяться до харчової промисловості Черкаського регіону.

Із півтора десятка компаній, звітність яких було проаналізовано, у двох в формі № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» у розділі I «Нематеріальні активи» був заповнений рядок 070 «Інші НМА», у всіх інших не заповнено жодного. Це означає, що бухгалтери вітчизняних компаній не мають чіткого уявлення про остаточний склад інтелектуального капіталу, який може бути відображений, а також на підставі яких документів і законодавчих актів він має відобразитися.

Окрім того, у бухгалтерському обліку відображається тільки частина інтелектуального капіталу, а не повний його обсяг, не кажучи вже про людський капітал, який взагалі не відображається в обліку, не беручи до уваги розділ II «Елементи операційних витрат» форми № 2 фінансової звітності «Звіт про фінансові результати», у якому міститься рядок 240 «Витрати на оплату праці», рядок 250 «Відрахування на соціальні заходи» й рядок 270 «Інші операційні витрати», де, на нашу думку, відображається частина інвестицій у формування й нагромадження людського капіталу. Водночас, структурний і споживчий капітал взагалі не відображаються у вітчизняному бухгалтерському обліку.

З огляду на вище зазначене, можна зробити такі висновки:

- а) необхідно на державному рівні розробити низку законодавчих актів стосовно формування й обліку інтелектуального і людського капіталів у вітчизняних компаніях;
- б) організувати конференції, на яких науковці мали б змогу обговорювати й пропонувати проекти концепцій обліку й визначення вартості інтелектуального капіталу у вітчизняних компаніях;
- в) проводити роз'яснювальну роботу серед бухгалтерів й менеджерів компаній на семінарах, у засобах масової інформації, зокрема, бухгалтерських періодичних виданнях з тим, щоб ці поняття широко впроваджувались та обліковувались, як це відбувається за кордоном.

Література

1. Козырев А.Н. Оценка стоимости нематериальных активов и интеллектуальной собственности / Козырев А.Н., Макаров В.Л. – М. : Интерреклама, 2003.

2. Журавльова І.В. Управління людським капіталом підприємства : [наук. вид.] / І.В. Журавльова, А.В. Кудлай. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2004.

3. Журавльова І.В. Методичні основи управління інвестуванням у людський та соціальний капітал. / І.В. Журавльова, К.Р. Немашкало // Економіка: проблеми теорії та практики : збірник наукових праць : у 4 т. Том III. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2005. – Вип. 210

4. Кошулько О.П. Проблеми визначення складових інтелектуального капіталу у вітчизняній і закордонній практиці / Кошулько О.П. // Теорія і практика сучасної економіки. Матеріали ІХ міжнародної науково-практичної конференції : Черкаси, 24-26 вересня 2008 року / Хомяков В.І. – Черкаси : ЧДТУ, 2008. – С. 173 – 176.

5. Маркова Н. Дослідження тенденцій формування інтелектуальних складових людського капіталу / Н. Маркова // Україна: аспекти праці. – 2005. – № 3. – С. 45 – 49.

6. www.smida.gov.ua

Надійшла 10.11.2009

УДК 519.86+336.76

О. В. САВИЧ

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ПРОГНОЗУВАННЯ НОРМИ ПРИБУТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЮ

В даній статті розглядається і описується метод прогнозування норми прибутку портфеля цінних паперів. Використання запропонованої конструкції для прогнозування норми прибутку портфеля акцій надає інвесторам інформацію, яка може сприяти підвищенню ефективності прийняття рішення щодо формування інвестиційного портфелю. Запропонований метод також може бути використаний для диверсифікації ризику інвестиційного портфелю.

The method of prognostication of rate of return investment portfolio is examined in this article and described. The use of the offered construction for prognostication of rate of return investment portfolio gives to the investors information which can assist the increase efficiency of decisions in relation to forming an investment brief-case. The offered method also can be used for diversification of risk an investment portfolio.

Ключові слова: Ринок капіталу, прогноз, інвестиції, портфель, цінний папір, ризик, модель, акція.

Рішення, пов'язані з інвестуванням в цінні папери, є такими, що приймаються в умовах невизначеності. Головною ознакою ненадійних ситуацій є брак інформації про змінні і розклади ймовірностей, яким вони підлягають. Зазвичай, відомі лише межі, в яких значення змінних може міститись, і можливо ймовірність їхнього здійснення. Складання прогнозу постачає певну інформацію, яка може збільшити ефективність прийняття рішення. Варто відмітити, що біржового інвестора цікавить норма прибутку, яку він отримує від інвестованого капіталу. Норма прибутку може приймати різні значення з визначеними ймовірностями. Дані значення залежать від ситуації на ринку цінних паперів (між іншим, також і від загальної економічної ситуації). Важливим показником норми прибутку є так звана очікувана норма повернення, яка визначається за наступною формулою:

$$E(R) = \sum_{i=1}^m R_i p_i, \quad (1)$$

де E – величина очікуваного значення,

R_i – i -е можливе значення норми ризику,

p_i – ймовірність здійснення i -го можливого значення норми ризику.

Мірою ризику, як правило, виступає варіація та стандартне відхилення.

Варіацію визначають за формулою:

$$V = \sum_{i=1}^m [R_i - E(R)]^2 p_i. \quad (2)$$

Як бачимо, варіація цінного паперу є середньозваженою квадратів відхилень можливих норм прибутку від очікуваної норми прибутку.

Середня величина норми прибутку у прогнозованому періоді може бути визначена на основі ретроспективного аналізу різних норм прибутку.

Підставою раціонального інвестування в цінні папери є максимізація норми прибутку і мінімізація ризику. Тому природним є інвестиція в акції з вищою очікуваною нормою прибутку при тому ж самому ризику. При однаковій очікуваній нормі прибутку інвестор надає перевагу акціям з нижчим ризиком.

Ризик інвестування можна зменшити, здійснюючи покупку декількох цінних паперів.

У структурі портфеля цінних паперів потрібно розглядати не тільки норму прибутку і ризику, але також кореляцію норм прибутку, показником якої є коефіцієнт кореляції. Даний коефіцієнт, на прикладі портфеля, котрий складається з двох акцій, визначається за наступною формулою: